

N. S. KARZANSKI

V. I. LENIN

VSDTP:n V EDUSTAJAKOKOUKSESSA

Edustajain vaalit V (Lontoon) puoluekokoukseen sujuivat Moskovan Piirikuntajärjestössä keväällä 1907 harvinaisen rauhallisesti siitä yksinkertaisesta syystä, ettei meidän Piirikuntajärjestössä ollut menševikkejä melkein lainkaan. Me kaikki viisi „Piirikunnasta” valittua edustajaa yhdyimme heti edustajakokouksen bolševistiseen ryhmään.

Kokouksen edustajain harhailut tunnetaan hyvin: istunnot aiottiin pitää Kööpenhaminassa, mutta viime hetkellä Tanskan hallitus kielsi luvan edustajakokoukselta. Matkustimme salmen yli naapurikaupunkiin Malmöön (Ruotsiin), mutta Ruotsin hallitus menetteli samoin kuin Tanskankin hallitus. Sitten me kaikki, yli kolmesataa henkeä matkustimme Tanskan maan halki länteen ja Esbjergistä laivalla Lontooseen, missä vihdoin edustajakokous pidettiin esteettömästi.

Maanantaina, toukokuun 13 päivänä (huhtikuun 30 päivänä vanhaa lukua) Lontoon lounaisessa laitakaupungissa reformistisessa kirkkopahasessa aloitti työnsä VSDTP:n V edustajakokous. Lehterille oli kokoontunut paljon vieraita, etupäässä venäläisiä poliittisia emigrantteja.

Edustajakokousta johti toistaiseksi menševistinen Keskuskomitea. Se oli järjestänyt asiat niin, että vasemmanpuoleisilla penkeillä istuivat menševikit ja bundilaiset. Hehän olivat olevinaan „äärimmäisiä vasemmistolaisia”! Nauraan ja leikkiä laskien menimme istumaan oudoille kirkonpenkeille.

Puhujalava oli toistaiseksi tyhjä. Kohta sille astui Plehanov yllään erinomaisen sopiva atlasrinnuksinen pitkäliepeinen takki ja korkeassa tiukassa pystykaulusessa komea leveä solmio. Plehanov avasi puolueen Keskuskomitean nimessä edustajakokouksen.

Alkoivat puhemieshistön vaalit. Ehdotettiin viittä henkeä: Lenin, Puolan sosialidemokratian jäsen Tyszka (Jogihes), Latvian

sosialidemokratian jäsen Azis (Rozin), menševikki Dan, bundilainen Medem (Vinitski). Lisäksi ehdotettiin Plehanovia ja puolalaista Zalewskia, mutta molemmat kieltäytyivät ehdokkuudesta.

Edustajakokouksen ilmapiiri oli hyvin kiihkeä ja mielet sai kiihottumaan aivan joutavaltakin näyttävä seikka. Käsiteltiin esimerkiksi puhemiehistön äänestämisyjärjestystä; kun bolševikit ehdottivat äänestyksen toimittamista äänestyslipuilla, niin heti hyppäsi ylös laiha, hermostunut Martov ja piti kiihkeän, tulisen puheen siitä, että on äänestettävä kaikkia yhdessä, ehdottomasti yhdessä, muuten... (sitten hän kuvaili koko joukon hengenvaarallisia asioita).

Äänestysjärjestyksestä syntyi vielä kiista: valitaanko puhemiehistö ehdottomalla vai suhteellisella äänen enemmistöllä? Ensin kysymyksestä äänestettiin yksinkertaisella käsien nostamisella, mutta sitten heti alkoi kiista siitä, kuinka paljon ääniä oli „puolesta” ja „vastaan”. Kiisteltiin, meluttiin, keskeytettiin toinen toistaan. Puhetta johti toistaiseksi Plehanov, joka ei kaiketi ollut tottunut tällaisiin myrskyihin, sillä hän hämäntyi silminnähden.

Vihdoin puhemiehistö tuli valittua ehdotetussa kokoonpanossa. Plehanov huokaisi helpotuksesta ja jätti puhujakorokkeen. Hänen sijalleen tulivat puhemiehistön jäsenet. Ja juuri silloin monet bolševikeista, suurin enemmistö, näki ensi kertaa Leninin. Hän seisoi ryhmämme edessä niin tavallisena, teeskentelemättä, luonnollisena. Tuossa mieheissä tuntui valtava voima, sanomaton nuoruus! Kasvoilla ei ryppyäkään, ihonväri terve ja kukoistava, päättäväisyyden poimu otsassa, nimenomaan poimu eikä ryppy. Ja siinä hän katsoi suoraan edustajajoukkoon läpituokein ja hieman veitikkamaisin silmin ja sotapäällikön tavoin nähtävästi harkitsi, kuka tuosta joukosta kannatti bolševikkeja ja kuka oli vastaan.

* * *

Edustajakokouksen ensimmäisen istunnon jälkeen bolševikit jäivät ryhmäkokoukseensa. Neuvottelut pidettiin kirkon yhteydessä olevassa tilavassa huoneessa. Toisissa huoneissa pitivät kokouksia puolalaiset ja latvialaiset, mutta menševikit ja bundilaiset kokoontuivat jossain muualla. Sekä tässä että seuraavissa bolševistisen ryhmän kokouksissa Vladimir Iljitš ei kertaakaan johtanut puhetta itse, vaan antoi tuon paikan valituille puheenjohtajille.

Koolla olivat siis vain samoinajattelevat, ei yhtään vastustajaa. Ei tarvinnut väitellä eikä kinastella. Ensiksikin oli otettava selvä bolševikkien lukumäärästä. Kuultiin „selostukset paikkakunnilta”: laškettiin Pietarin, Moskovan, Kaukasian, Uralin jne. bolševikkien ja menševikkien äänet. Ja samalla osoittau-

tui, että Lenin oli pieneen muistikirjaseen tehnyt yhteenvedot bolševikkien ja menševikkien mandaattien suhteesta ja teki nyt eräitä oikaisuja liian optimististen edustajien tiedotuksiin.

— Hän liittyy pikemminkin „suohon”, — sanoi hän erästä Etelän edustajasta.

Kun alettiin puhua kaukasialaisista edustajista, Lenin määritteli ääneti Miha Tshakajan antamien tietojen mukaan, jotka oli juuri esitetty. Tähän tiedonantoon teki lisäyksen luiseva ja eloisa nuori gruusialainen, jonka nimenä edustajakokouksessa oli „Ivanovitš”. Hän oli J. V. Stalin. Hän tunsu mainiosti kaikki kaukasialaiset edustajat ja huomautti, että ne kaksi edustajaa, joita Miha Tshakaja piti menševikkeinä, todellisuudessa horjuivat ja liittyisivät toistaiseksi „suohon”, mutta oli toiveita, että toinen heistä liittyisi bolševikkeihin. Lenin otti heti huomioon tuon täsmennyksen ja lisäsi, että samanlainen tilanne oli myös latvialaisilla ja puolalaisilla, siellä oli kymmenkunta sellaista edustajaa ja heidät oli saatava meidän puolellemme. Hän ennusti, että periaatteellisissa kysymyksissä, varsinkin kysymyksessä suhteesta ei-proletaarisiin puolueisiin, „kansalliset”, so. latvialaiset ja puolalaiset äänestäisivät bolševikkien kanssa. Kun duumamenševikit olivat menneet sovintoon kadettien kanssa, niin ei ainoakaan puolalainen, ei edes menševikki, kannattaisi puolalaisia kadetteja — „kansandemokraatteja”, jotka olivat kovin avoimesti osoittaneet vastavallankumouksellisen luonteensa ampuen puolalaisia työläisiä ja luovuttaen heitä poliiseille, tervehtien ja järjestäen työsulkuja.

Ryhmäistunnosta lähtiessä olimme kovin ihastuneita Vladimir Iljitšiin. Sellainen ajatusten selvyys! Ja sellainen taito arvioida omat voimat viehättymättä liialliseen optimismiin!

* * *

Seuraavana päivänä, toukokuun 1 (14) päivänä, kokouksen istunnot alettiin aamusta.

Tämän yhteydessä minun on annettava pieni selitys.

Olimme silloin niin köyhiä, ettei edustajakokouksessa ollut pikakirjoittajaa, pöytäkirjoja kirjoittivat päivystäjäsiihteerit. Edustajakokouksen toisessa istunnossa valittiin viisihenkinen sihteeristö, johon kuului bolševikki, menševikki, latvialainen, puolalainen ja bundilainen. Edellytettiin, että jokainen puhuja antaa sihteeristöön kirjoitetun puheensa, joka liitetään istuntojen pöytäkirjaan. Vasta edustajakokouksen yhdeksännessä istunnossa, toukokuun 4 (17) päivänä, valittiin 15-henkinen pöytäkirjavalio-kunta, kolme henkeä kustakin yllämainitusta ryhmästä. Esiintyjän puheet olivat siihen asti epäjärjestyksessä: oli hyvä, jos puhuja antoi kirjoitetun puheensa puhemiehistöön, mutta ellei

antanut, niin päivystäjäsihteeri merkitsi hänen puheensa muutamalla rivillä.

Kokouksen edustajista vain minä osasin pikakirjoitustaidon. Ensimmäisenä päivänä pikakirjoitin vain Plehanovin puheen. Entä edelleen? Ennen toisen istunnon alkua luokseni tuli toveri Taratuta (olin tuntenut hänet noin vuoden Moskovan komitean eräänä johtavana jäsenenä) ja sanoi, että minun pitäisi pikakirjoittaa bolševikkien puheet ja ennenkaikkea Vladimir Iljitšin puheet. En kysynyt Taratutalta, kuka oli antanut tuon määräyksen, mutta oli selvää, että sen oli tehnyt bolševistisen ryhmän johto.

Valmistin pikakirjoitusta varten tarvittavia viivotettuja vihkoja, teroitettuja kyniä ja kynäveitsen.

Lontoon edustajakokouksen työstä ei ole tarvetta kertoa. Silloin kerrattaisiin se, mitä on kirjoitettu V. I. Leninin Teoksiin: hänen puheensa edustajakokouksessa¹ määrittelivätkin myöhemmin hyväksytyjen päätöslauselmien luonteen ja näin ollen puolueen taktiikan lähivuosiksi. Näiden muistelmien kirjoittaja kertoo vain siitä, mitä ei ole julkaistu V. I. Leninin Teoksissa eikä edustajakokouksen pöytäkirjoissa, kertoo vain siitä, mikä pikakirjoittajan — VSDTP:n V edustajakokouksen edustajan mielestä liittyy välittömästi V. I. Leniniin.

Minun oli tehtävä työtä erittäin uutterasti neljännessä istunnossa: V. I. Leninin ohella bolševikeista esiintyivät myös V. P. Nogin, M. N. Pokrovski, I. P. Goldenberg, bolševikkeja lähellä oleva puolalainen sosialidemokraatti Zalewski. Toivomukseni oli kirjoittaa puhtaaksi vaikkapa Leninin puhe ja antaa se hänelle, mutta se ei tullut toteutetuksi: sitä varten olisi minun pitänyt poistua edustajakokouksesta, mihin minulla ei ollut oikeutta, tai jäädä pois ryhmäkokouksesta. Nuo päivät olivat niin kiireisiä, ettei löytynyt edes puoltatoista—kahta tuntia vapaata aikaa. Pikakirjoitukseni puhtaaksikirjoittamisen lykkäsin määräämättömäksi ajaksi.

Puoluekokouksen seitsemännessä istunnossa puhui Rosa Luxemburg. Hänen puheensa oli loistava, innoittava, laadittu täydellisesti kaikkia puhetaidon sääntöjä vastaavasti, ja halusin viipymättä sen kirjoittaa puhtaaksi, mutta sekin jäi hyviksi aikeiksi. Pikakirjoitustekstien kasa kasvoi päivä päivältä, ja sitä vähemmän oli toivoa saada ne pikaisesti puhtaaksikirjoitetuiksi, mitä pitemmälle aika kului.

Edustajakokous jatkui, ja Vladimir Iljitš tuli yhä vain iloisemmaksi: voitto oli selvästi kallistumassa puolellemme. Tosin se saatiin suurin ponnistuksin, mutta kaikissa tärkeimmissä, periaatteellisissa kysymyksissä pääsivät voitolle bolševikit.

¹ Ks. V. I. Lenin, Teokset, 12. osa, ss. 393—437.— *Toim.*

* * *

Edustajakokouksen loppuun mennessä minulle oli kertynyt suuret niput pikakirjoituspöytäkirjoja. Siinä olivat melkein kaikkien bolševikkien ja bolševikkeja kannattavien puolalaisten ja latvialaisten tovereiden puheet. Mutta miten tuosta aarrekasasta saisi jotain hyötyä? Kerran Taratuta kutsui minut syrjään ja sanoi:

— Vladimir Iljitš haluaa kanssanne keskustella.

Tämä tapahtui bolševistisen ryhmän neuvottelun aikana. Kahdessa eri nurkassa neuvotteli kaksi valiokuntaa, jotka muovailivat päätöslausemia, ja Lenin kävi vuoron perään näiden ryhmien luona ja antoi ohjeita. Valitsin sopivan hetken ja menin hänen luokseen.

Lenin sanoi minulle:

— Muutaman päivän kuluttua edustajakokous valitsee pöytäkirjojen toimituskunnan. Valiokunnalla tulee olemaan kaksi jaostoa: ulkomainen ja venäläinen. Edustajakokous valitsee ainoastaan ulkomaisen jaoston, ja venäläisen jaoston kokoonpanon määrää uusi Keskuskomitea. Valiokunnan ulkomaalaiseen jaostoon valitaan yksi edustaja kustakin viidestä ryhmästä; siten siinä tulee olemaan kolme bolševikkia ja kaksi menševikkiä. Kaikki työ lankeaa tietysti ulkomaalaiselle jaostolle: sen on valmistettava pöytäkirjat täydelliseen painokuntoon. Valiokunnan venäläinen jaosto vain vahvistaa pöytäkirjat lopullisesti ja julkaisee ne. Yritämme julkaista ne julkisesti Venäjällä, mutta ellei se onnistu, julkaisemme ulkomailla. Asia on niin, toveri Bogdan¹, että bolševikkien ryhmästä on aikomus valita teidät ulkomaalaiseen valiokuntaan. Onko teillä jotain sitä vastaan?

— Ei ole.

— Onko teillä kokemusta kirjallisen työn alalla?

Kerroin lyhyesti.

— Suoriudutteko tehtävästä? — kysyi hän.

Vastasin siihen tapaan, että tehtävästä oli suoriuduttava, olkoon sitten vaikka väännettävä itsensä solmuun.

Alettiin pohtia, paljonko tarvitaan aikaa pöytäkirjojen käsittelyyn, mitä se tulee maksamaan, jne. Osoitautui, että Iljitš tunsi minun uuden pöytäkirjatalouteni paljon paremmin kuin minä. Hän oli jo vilkaissut sihteeristön kirjoittamiin edustajakokouksen puheisiin, tiesi, että ne olivat huonossa kunnossa, ja käsiti mainiosti, että pöytäkirjojen toimittaminen oli erittäin vaikea tehtävä. Hän tiesi etukäteen, että pöytäkirjavaliookuntaan valitaisiin puolalaisia ja latvialaisia tovereita, jotka taitavat

¹ „Bogdan” oli minun puoluenimeni.— N. K.

huonosti venäjää, ja niin ollen heitä ei voida käyttää pöytäkirjojen kirjallisen asun toimitustyöhön.

— Koko tuon homman — sekä organisatoorisen puolen että finanssi- ja kirjallisen puolen — uusi Keskuskomitea antaa tietenkin bolševistisen ryhmän edustajalle, jonka tuleekin vastata Keskuskomitealle koko tästä työstä, olkoonpa tuona edustajana te tai joku toinen toveri. Muista asioista keskustelemme myöhemmin! — sanoi Iljitš ja lähti päätöslauselmaa laativan ryhmän luo — sinne häntä kutsuttiin kovasti sekä sanoin että viittoen.

Täytyy sanoa suoraan, että tuo puhe tyrmistyi minut kokonaan. Siihen saakka oli elämäni lähitulevaisuus ollut täysin selvä: matkustan kotiin Piirikuntajärjestöön, jossa me edustajat pidämme selostuksia edustajakokouksesta, rakennamme ja lujiitamme Piirikuntajärjestöämme, jne. Ja sitten yht'äkkiä — ei Moskovaa eikä Piirikuntajärjestöä ainakaan kolmen kuukauden aikana. Tämä oli yksi puoli asiasta. Toiseksi, ja se oli tärkeintä: oli otettava kannettavaksi erittäin suuri vastuu työn onnistumisesta.

Seuraavana aamuna vilkaisin ennen istunnon alkamista sihteeristöön ja sain bolševikkeihin kuuluvien sihteeristön jäsenten kautta tutustua edustajakokouksen aineistoon. Ensi näkemältä asiat tuntuivat olevan kunnossa, suuri osa puhujista oli antanut edustajakokoukselle kirjallisen tekstin puheestaan, mutta valitettavasti niin olivat tehneet melkein yksinomaan vain menševikt: Dan, Trotski, Martov. Kaikki pöytäkirjat oli laitettu eri kansioihin istunnoittain. Erilaiset ilmoitukset, tervehdykset, päätöslauselmat ja nimelliset äänestyslippupaketit oli liitetty vastaavaan istunnon aineistoon.

Illalla bolševistinen ryhmä vahvisti minut ulkomaisen pöytäkirjavaliokunnan jäseneksi ja samalla teki päätöksen, että minin ja V. I. Leninin oli jäätävä edustajakokouksen päätyttyä Lontoonseen niin kauaksi, kun minä kirjoitan puhtaaksi hänen puheensa ja hän laittaa ne kirjalliseen asuun. Kysymykseen, montako päivää siihen tarvitaan, vastasin:

— Viisi tai kuusi päivää.

Tämä oli perjantaina, toukokuun 31 päivänä, edustajakokouksen päättymisen aattona.

* * *

Kesäkuun 1 päivänä edustajakokous työskenteli viimistä päivää. Silloin pidettiin kaikkiaan kolme istuntoa: aamuistunto kello 10:15 kello 2, päiväistunto kello 3:30 kello 7 ja vihdoin illtistunto kello 8 kello 12 yöllä.

Edustajakokous oli päätetty lopettaa sinä päivänä, ja nimenomaan siksi menševikit ja bundilaiset rynnäköivät edustaja-

kokousta lukemattomilla päätöskorjauksilla, kaikenlaisilla ilmoituksilla, vastalauseilla, jne.

Kesäkuun 1 päivänä piti suorittaa hyvin suuri työ: piti hyväksyä päätöslauseimat sellaisista tärkeistä kysymyksistä kuin kysymys Valtakunnanduudesta, päätös tarkastusvaliokunnan selostuksen johdosta, suhteesta „kansandemokratiaan”, partisaani-esiintymisistä, ammattiliitoista ym.

Puhetta johti sinä päivänä Vladimir Iljitš.

Jos puheenjohtajan vuoroon näiden kolmen istunnon ajaksi olisi joutunut menševikki tai bundilainen, niin menševikit olisivat epäilemättä voineet ajaa karille koko edustajakokouksen työn.

Puheenjohtajalla puoluekokouksen ratkaisevien istuntojen aikana oli poikkeuksellinen merkitys. Ja siitä, minkälaiseen hermojännitykseen Lenin pystyi, kun edustajakokous työskenteli yhteensä melkein 12 tuntia, voi päätellä vain se, joka joutui silloin seuraamaan Leniniä. Oli lyötävä kaikki edustajakokouksen häiritsijäin rynnäköt, ja se vaati suurta taitoa ja itsehillintää, sillä kaiken lisäksi tiellä oli häiritsemässä „sovittelijoita” Puolan ja Latvian ryhmästä, jotka yrittivät vaikkakin tuloksetta sovittaa keskenään puolueen oikean ja vasemman siiven.

Menševikkien päämääränä oli väsyttää bolševikit, saada heidät tekemään jonkin virheen, joka tekisi merkityksettömäksi koko edustajakokouksen tai saada aikaan jokin purkaus, joka hajoitaisi edustajakokouksen,— nimenomaan sitä halusivat menševikit ja nimenomaan sitä eivät saaneet sallia bolševikit.

Taitava perämiehemme ohjasi laivaa vallan mainiosti! Menševikkien toivomukset bolševikkien uuvuttamisesta eivät toteutuneet lainkaan. Ja menševikkien rynnäköt kävivät yhä veltommiksi, mutta Vladimir Iljitš yhä iloisemmaksi ja reippaammaksi.

Päiväistunnon piti jo päättyä, mutta kysymyksiä ei oltu käsitelty läheskään kaikkia. Sitä paitsi kirkon vuokrausaika kului umpeen kello seitsemän illalla. Edustajakokouksen käytettävissä oli toinen huoneisto istuntoja varten, mutta se oli paljon pienempi, noin 70—80 hengelle. Vladimir Iljitš ehdotti, että edustajakokouksen iltäistunto pidettäisiin supistetussa kokoonpanossa — yksi valtuutettu neljää edustajaa kohti. Se ei loukkaisi ketään, sillä jokainen ryhmä saisi itse valita edustajansa. Tämä ainoa tarkoituksenmukainen ehdotus hyväksyttiin. Koska sen lisäksi edustajakokouksen käytettävissä olevat vähäiset rahavarat olivat kulumassa loppuun, niin päätettiin aloittaa viivyttelämättä niiden edustajien lähettäminen Venäjälle, jotka eivät osallistuisi viimeiseen suppeampaan istuntoon.

Keskuskomitean vaalit toimitettiin edustajakokouksen täysistunnossa, joka pidettiin päivällisen jälkeen, mutta käytettävissämmö oli vain sen verran aikaa, että ehdimme luovuttaa äänestysliput. Äänten laskeminen, Keskuskomitean vaalien

tulosten ilmoittaminen sekä varajäsenten vahvistaminen päätettiin suorittaa supistetussa istunnossa.

Minulta meni muutama tunti sihteeristön asiakirjojen vastaanottamiseen. Kun sain sen tehtyä, vein kaikki aineistot asuntooni ja riensin suppeaan istuntoon. Kokous oli parhaillaan menossa, mieliala oli kiihtynyt korkeimmilleen, kuului lakkaamaton melu, huudahduksia, ääniä salista, vastaväitteitä, huomautuksia jne. Mutta voitiin toivoa, että Iljitšin puheenjohdolla kokous päättyisi menestyksellisesti.

Voimien suhde oli tässä kokouksessa seuraava: 22 bolševik-
kia, 21 menševikkiä ja 14 bundilaista; lisäksi oli 11 puolalaista ja 7 latvialaista sosialidemokraattia, jotka kannattivat Leniniä, bolševikkeja. Näin ollen bolševikeilla oli 40 ääntä, menševikeillä 35, mutta pahinta oli se, että niin puolalaisten kuin latvialaistenkin joukkoon oli pesiytynyt pari kolme sovittelijaa, jotka halusivat jollain tavalla sovittaa bolševikit ja menševikit. Sovittelijat eivät aina äänestäneet meidän edustajien puolella, toisinaan he pidättäytyivät äänestämästä ja toisinaan äänestivät suoraan bolševikkien ehdotuksia vastaan. Tämä aiheutti epävakaisuutta kokouksen kulussa, jota edustajakokouksessa tappion kärsineet menševikit ja bundilaiset käyttivät ovelasti hyväkseen: he ryhtyivät heti juonitteleviin ja halpamaisiin hyökkäilyihin, jotka eivät olleet niinkään suunnattu kokouksen jarruttamiseen kuin sen täydelliseen epäonnistumiseen, ja sovittelijat myöntelivät heille eräissä kysymyksissä, mikä lisäsi öljyä tuleen.

Pian sain selville aiheen, josta oli syttynyt niin kiihkeä kiista. Keskuskomitean oli valittava kaikkiaan 12 jäsentä; 9 niistä tuli kiistatta valittua, mutta sitten osoittautui, että kolmen asemesta viisi oli saanut saman määrän ääniä: 144. Ja onnettomuudeksi heidän joukossaan oli yksi menševikki. Jos olisi toimitettu uusintaäänestys näiden viiden kesken ja valittu kolme, niin menševikki ei varmastikaan olisi tullut Keskuskomitean jäseneksi. Menševikkien ainoana mahdollisuutena oli ratkaista asia arvanheitolla. Menševikit ehdottivatkin arvanheittoa. Ehkä menševikkien onni hymyiliskin. Ellei hymyilisi, niin eihän heillä ollut mitään menetettävääkään.

Puhui sovittelija, hänen jälkeensä kaksi menševikkiä — Hundadze ja Lieber.

— Nyt minä sanon, — virkkoi Vladimir Iljitš, — seuraava puheenvuoro on minulla.

Seisoin melkein pimeässä, tempasin muistikirjan ja kynän ja kirjoitin: „On suoritettava uusintaäänestys. Lieber on väärässä. Kaikki hänen järkeilynsä ovat naurettavaa sofismia. Kukas sitten päättää arvanheitosta? Me! Me pidämme edustajakokouksen viimeisen istunnon. Sopimukset eivät tule kysymykseen. Sillä tämä on edustajakokous eikä fraktioiden kokous. Te sanotte, että

meidät valtuutettiin ratkaisemaan ainoastaan teknillisiä ja muodollisia kysymyksiä, mutta vast'ikään me hyväksyimme lainaa koskevan poliittisen päätöslauselman" ¹.

Lenin sai tahtonsa perille: väliajan jälkeen suoritettiin uusintäänestys, ja Keskuskomiteaan valittiin bolševikkien ryhmän esittämät toverit.

Sen jälkeen kokous jatkui huomattavasti tyynemmin ja rauhallisemmin: menševikit näkivät selvästi, että he eivät saa edustajakokousta menemään myttyyn. Ja 72 äänellä 3:n pidätyessä valittiin myös Keskuskomitean varajäsenet. Tarkastusvaliokunnan selostus päätettiin liittää pöytäkirjaan ilman käsittelyä.

Kello 12 yöllä Lenin ilmoitti edustajakokouksen päättyneeksi. Menševikit ja bundilaiset hajaantuivat nopeasti. Läheisten työtoverien ympäröimänä Iljitš näytti reippaalta ja iloiselta siitä huolimatta, vaikka oli ollut koko päivän puheenjohtajan toimesta ja vielä millaisessa!

— Tämä oli vaikein päivä elämässäni,— sanoi hän meille hymyillen.

Sopivan hetken tullen menin Leninin luo ja kysyin:

— Miten me sovimme työstämme?

Olin varma, ettei seuraavan päivän työstä voisi olla puhetta-kaan. Ja suuri oli hämmästykseni, kun Vladimir Iljitš sanoi:

— Huomenna on sunnuntai, ja meidän pitäisi levähtää. Mutta ei saa, ei mitenkään saa. Valitettavasti päivä on minun kohdaltani kovasti varattu. Mutta aamulla on kuitenkin löydettävä pari tuntia. Tehkäämme ajan säästämiseksi siten, että te ette kotona syö aamiaista. Syömme aamiaisen luonani ja tartumme viivyttelämättä työhön. Tulkaa aamulla kello kahdeksaksi.

* * *

Heräsin päivän sarastaessa, peseydyin kiireesti ja tartuin työhön. Työ sujui vaivalloisesti ja hitaasti. Suurin ponnistuksin sain valmistetuksi yhden Iljitšin puheen, sitten toisen. Sitten täytyi jo kiiruhtaa, en halunnut myöhästyä minuuttiakaan.

Tavallinen talo Lontoon laitakaupungilla, kaksikerroksinen vaatimattoman näköinen standarditalo. Odotin, kunnes etäällä erään talon seinällä kellon viisarit osoittivat melkein kahdeksaa, ja sitten menin talon luo. Ovikelloa ei ollut — kolkutin ovelle. Oven avasi Lenin. Hän oli reipas kuten aina. Kasvoissa ei näkynyt väsymyksen häivettäkään.

Hän vei minut ruokasaliin, joka sijaitsi kellarikerroksessa tai paremminkin puolikellarikerroksessa. Talon emäntä oli elähtänyt

¹ V. I. Lenin, Teokset, 12. osa, s. 437.— Toim.

nainen, muistutti pienvirkailijan vaimoa. Vladimir Iljitš selitti jotain hänelle englannin kielellä. Pöydällä oli jo isot kahvikupit, leipää ja voita.

Istuimme pöytään, ja Vladimir Iljitš selitti minulle, että keskivarakas englantilainen nauttii vankan aamiaisen: pihvin, paahtokyljyksen tai paistettua kalaa sekä voileipiä.

Teen hyppäyksen eteenpäin ja mainitsen, että kaikkina seuraavina päivinä niinkuin ensimmäiselläkin kertaa aamiaiseksi oli laitettu suuri pala paistettua kalaa paistettujen perunain kera. Lisäksi tarjottiin iso kuppi kahvia. Kerma oli pöydällä. Sokeri oli isorakeista ja väriltään keltaista. Ihailin erinomaista tuoksuvaa voita ja olin jo lausumaisillani, että englantilaiset ovat rikkaita, kun Vladimir Iljitš sanoi:

— Tämä on nähtävästi meikäläistä, siperialaista voita.

Ja hän kysyi englanniksi jotain emännältä, ja emäntä selitti pari minuuttia, ja kun hän lopetti, Lenin toisti minulle:

— Niin onkin siperialaista. Emäntä nimitti alueenkin: Barabinskin aro. Hän ei ole kovinkaan vahva maantiedossa ja luuli, että se on Baikaljärven takana. Todellisuudessa se on lännempänä, Omskin ja Tomskin välillä. Olen matkustanut aron kautta kaksi kertaa, so. karkotusvankeuteen ja sieltä takaisin. Mainiota seutua, jolla on suuri tulevaisuus. Englannitar selitti minulle, että he tuntevat barabinskilaisen voim ja tsulymilaisen juuston.

Aamiaisella Vladimir Iljitš kyseli minulta Piirikuntajärjestömme asioista. Paljonko alueellamme on työväkeä? Mitkä ovat tärkeimpiä keskuksia? Missä sijaitsevat suurimmat järjestöt? Ketä on piiri- ja alapiirikomiteoiden jäseninä? Ketä on Moskovan piirikuntakomitean jäseninä? Onko meillä menševikkejä ja työskentelemmekö sovussa heidän kanssaan?

Vastailin mahdollisimman lyhyesti ja täsmällisesti.

Saatuaan tietää, että olin ollut noin puoli vuotta Piirikuntajärjestön vastuunalaisena organisaattorina Kolomnan piirissä, Lenin kyseli paljon Kolomnan tehtaasta: mitä se tuottaa? paljonko? kuinka paljon se valmistaa raitiovaunuja? niiden hinta? kuka on tehtaan johtaja? ketä kuuluu hallintoon? ketä ovat insinöörit? kuinka paljon ansaitsevat eri alojen työläiset? millaiset ovat heidän elinolonsa? millaiset ovat yleensä työehdot tehtaalla? millaisia ovat tehtaan osakkeet ja osingot? kenen on pääoma — venäläinen vaiko ulkomaalainen? millainen on kalusto, uusiko vai kulunut?

Eräisiin Iljitšin kysymyksiin en minä eivätkä toisetkaan Moskovan piirikuntajärjestön jäsenet olisi voineet antaa täsmällistä ja selvää vastausta. Sellainen oli muun muassa kysymys tehtaan osingoista. Olin yrittänyt aikoinaan kauan päästä tehtaan pääkirjanpito-osastolle, olin vaivannut myös kolomnalaisia puolueen jäseniä ja kannattajia, olin pyytänyt apua Nikolai Sapož-

kovilta ja toveri Nikodimilta (A. V. Šestakovilta), jotka työskentelivät Kolomnassa, mutta en kuitenkaan ollut saanut mitään tuloksia. Kerroin tästä Vladimir Iljitšille, ja hän sanoi:

— Tehdas antaa joka vuosi tilikertomuksen finanssiministeriölle ja sen voi helposti saada. Ettekö sieltä ole hakenut?

— Emme.

— Sen voi saada helposti. Mutta ottakaa huomioon, että tehtailla on olemassa hyvin monimutkainen, todellakin kaksinkertainen kirjanpito. Kaikki heidän tilikertomuksensa ovat valheellisia ja silmänlumetta. Heillä on kaksi tilikertomusta: toinen omalle hallinnolle, joka on oikea, ja toinen finanssiministeriölle, jossa numerotiedot on pienennetty. Valtiontarkastus ei pääse koskaan selville noiden numeroiden yksityiskohdista, eikä se yritäkään. Tämä kirjanpito-oveluus on suuri taito, siitä maksetaan hyvin pääkonttorin vastaaville työntekijöille.

Vladimir Iljitšin eräisiin kysymyksiin, jotka koskivat Kolomnan tehdasta, en voinut vastata siitä yksinkertaisesta syystä, ettei minulle eikä muillekaan Moskovan piirikuntajärjestön työntekijöille ollut edes tullut mieleen asettaa itsellemme tällaisia kysymyksiä. Esittäessään tällaisia kysymyksiä Lenin ei tietenkään aikonut pitää tutkintoa, vaan halusi saada tarkkoja tietoja, mutta kävi siten, että minä jouduin samalla tarkastettavaksi ja suorittamaan tavallaan tutkinnon. Sanon rehellisesti, että sain aimo reput, en vain kapitalistien salaamissa asioissa, sellaisissa kuin liikkeen voitot, joista tiesi ehkä viisi tai seitsemän henkeä maailmassa. Mutta sellaiset kysymykset kuin kuka on liikkeen isäntä — yksityinenkö omistaja vai osakeyhtiö, ulkomaalainenko pääoma vai oma, venäläinen; oliko tehtaan kalusto uusi vai kulunut, nämä tiedot olisi voitu saada tavallisilta työläisiltä, puolueen jäseniltä. Tunsin itseni äärimmäisen noloksi. Vladimir Iljitš ei jalomielisesti kiinnittänyt huomiota mielenvaihoihini ja sanoi:

— Eräät Länsi-Euroopan palvojat luulevat, että kun meille Venäjälle on tullut joku ranskalainen tai englantilainen kapitalisti, niin se merkitsee, että on tullut ensiluokkainen tekniikka. Useimmiten asia on kokonaan toisin. Ulkomaalaiset pitävät Venäjää siirtomaanaan — miten muuten ne voisivatkaan ajatella? Ja miksi heidän pitäisi hävetä sitä, että asentavat meille kulu- nutta, mihinkään kelpaamatonta kalustoa? Pääomalle on vierasta häpeäminen. Hyöty on kaikki kaikessa.

Aamiaista lopetellessa Iljitš kysyi minulta, miksi ja miten olin oppinut pikakirjoituksen. Kerroin lyhyesti: Jaroslavlilin vankila, yksinäinen selli, kaikenlaisen yhteyden puuttuminen ulkomaailmaan; niistä kirjoista, joita olin tuonut mukani vankilaan, sallittiin käyttää vain pikakirjoitusopasta; jo ennen sitä olin moneen kertaan yrittänyt oppia pikakirjoitusta, mutta se oli aina vain jäänyt sikseen; vankilasta sitten palasin pikakirjoittajana,

vaikkakaan en täysin valmentuneena. Valtakunnanduuman pikakirjoittajan oli kirjoitettava 120 sanaa minuutissa, mutta minä kirjoitin parhaassa tapauksessa 100 sanaa ja vähemminkin — 70—80 sanaa minuutissa, koska harjoitusta oli ollut harvoin.

Vladimir Iljitš kuunteli tarkkaavaisesti, ja se innosti minua pitämään pienen luennon, jossa esitin kuuntelijalleni „syvälliset” tiedot pikakirjoituksesta tieteenä: että pikakirjoitus on sitä ja sitä, että sen periaatteet ovat sellaiset ja sellaiset, että on olemassa kaksi pikakirjoitusjärjestelmää — sellainen ja sellainen.

— Pikakirjoitus on vanha taito, — tiedotin syvämielteisesti. — Se on tunnettu nähtävästi jo Egyptissä faaraoiden aikoina, mutta se ei ole aivan varmaa. Mutta aivan varmasti on todettu, että pikakirjoitusta käytettiin laajalti Roomassa. Silloin sitä nimitettiin „Tiron kirjoitusmerkeiksi” keksijänsä...

— „Tiron kirjoitusmerkeiksi”? — kysyi Vladimir Iljitš kalistaen hiukan päätään ja katsellen minuun veitikkamaisesti, siristäen oikeata silmänsä, joko hiukan pilkallisesti tai pikemminkin uteliaisuutta osoittaen.

— Tehän tämän asian tiedätte paremmin kuin minä! — huudahdin tuntien, että olin joutunut näurettavaan asemaan.

— En kaikkea! — hymähti hän hyväntahtoisesti. — Niinpä nimityksen „Tiron kirjoitusmerkit” kuulen ensi kertaa. Miten se olisi latinaksi? — lisäsi hän kysyen joko minulta tai itseltään.

Tällä kertaa olin viisaasti vaiti.

Aamiainen oli lopussa, ja Iljitš ilmoitti:

— Mikäs siinä, käykäämme käsiksi teidän „Tiron kirjoitusmerkkeihinne”.

Menimme ensimmäiseen kerrokseen, huolella siivottuun Iljitšin huoneeseen, jonka kaksi ikkunaa antoi puhtaalle pienelle pihalle.

Työ alkoi.

* * *

V. I. Lenin esiintyi edustajakokouksessa ensimmäisen kerran toukokuun 2 (15) päivänä. Hänen Teoksissaan tämä puhe on vajaan kahdella ja puolella sivulla¹. Tämän puheen puhtaakirjoitetun tekstin annoinkin Vladimir Iljitšille. Mutta se ei ollut lainkaan pikakirjoitus puheesta, kuten tavallisesti ymmärretään, vaan pikemminkin katkelmia siitä ja sen runko, ja siitä puuttui koko joukko sanoja, jotka olivat ilmeisesti oletettavissa (panin ne

¹ Ks. V. I. Lenin, Puhe edustajakokouksen päiväjärjestyksestä käytyjen keskustelujen aikana toukokuun 2 (15) pnä, Teokset, 12. osa, ss. 395—397.—*Toim.*

lainausmerkkeihin omana otaksumanani). Useat koukerot olivat kyseenalaisia, niiden merkityksen voi tulkitä moniksi sanoiksi. Ne sanat kirjoitin paperille, ja ne vaivasivat erikoisesti pikakirjoittajan-omaatuntoani.

Istuimme pöydän ääreen: Vladimir Iljitš toiselle puolelle, minä toiselle. Muste, mustekynät, lyijykynät, paperi, imupaperi olivat pöydällä valmiina erinomaisessa järjestyksessä.

Lenin asetti eteensä pienen paperiliuskan muistiinpanojaan ja puhtaaksikirjoitetun pikakirjoitustekstin, jonka olin vartavasten hänelle kirjoittanut ja jättänyt leveät rivien välit. Minulla oli pikakirjoitukseni, puhtaaksikirjoitettu kappale siitä ja sihteeristön muistiinpanot.

Ihmeekseni osoittautui, että ne sanat, joista en päässyt selville tai olivat epäilyksenalaisia ja monella tavalla merkittäviä, tuottivat Vladimir Iljitšille vähiten vaivaa: hän ratkaisi heti epäselvät kysymykset. Jonkin verran vaikeampia olivat ne tapaukset, kun en lainkaan saanut selvää koukeroistani, mutta silloinkin auttoi Leninin muisti tai hoksaavaisuus.

Hänen ehdotuksestaan hyväksyimme seuraavan työjärjestyksen. Minä luin merkintöjäni ja heti kun kohtasin epäselvän tai epäilyksen alaisen sanan, kysyin Vladimir Iljitšiltä, ja hän ratkaisi epäselvät kohdat, teki itselleen merkinnän ja minä kirjoitin korjauksen.

Minut pani kovasti hikoilemaan selkkaus, joka sattui eräässä lauseessa Leninin ensimmäisestä puheesta edustajakokouksessa. Olimme työskennelleet jo puolisen tuntia edistyen hitaasti lause lauseelta. Sitten meille sattui hyvin sekava paikka. Minä luin:

— Eikö tämä ole köykäinen pyy, jonka nojalla siirrytään perinteistä perinteettömyyteen?

Vladimir Iljitš hieroi sormellaan nenäntyveä ja kysäisi:

— Pyykö? Siinä on jotain vinossa. Ei minulla mitään pyytää ollut. Pyy, jonka nojalla siirrytään perinteistä — tuskin siinä on mitään järkeä.

— Oli jotain sen tapaista,— puolustelin sitkeästi „Tiron kirjoistumerkkejäni”.

Lenin rypisti kulmiaan, katseli huomautuksiaan, luki minun kirjoitustani edelleen, sitten palasi entiseen paikkaan ja yht’äkkiä... Ja äkkiä kajahti Iljitšin äänekäs nauru. Hänen naurunsa oli sellaista, joka on meitä voimallisempaa, joka tahtomatta tempaa ihmisen valtoihinsa kokonaan; se oli iloista ja äänekästä, välitöntä, hillitöntä naurua, naurua kyynelsilmin. Lenin halusi jotain sanoa, mutta viittasi vain kättään: nauru esti sanomasta sanaakaan.

Vihdoin kuulin:

— Pyy... Ha-ha-ha!.. Ja sen lisäksi perinteen pyy... Kyllä nyt, velikulta, teidän „Tiron merkkinne” pettivät teidät! — Jonkin

verran rauhoituttuaan hän sanoi asiallisesti: — Ei mitään pyytä. Se oli puheessa näin: „Eikö tämä ole köykäinen tekosyy, jonka nojalla siirrytään periaatteellisuudesta periaatteettomuuteen?”¹

Aloin nolostuneena sopertaa, että ellei pikakirjoitusjärjestelmäni mukaan tehdä tällaista koukeroa, niin „tekosyy” asemesta tulee „pyy”². Mutta huomattuani, ettei tuo pikku seikka lainkaan kiinnostanut keskustelukumppaniani, keskeytin selityksen.

Työ jatkui.

Jonkinlaisena apuna, vaikkakin harvoin, olivat edustajakokouksessa sihteeristön tekemät muistiinpanot. Epäselvissä kohdissa Vladimir Iljitš kysyi alussa:

— Eikö sihteeristön merkinnöissä ole mitään?

Mutta pian meidän oli hyljättävä ne lausekatkelmat, joita oli sihteeristön pöytäkirjoissa, varsinkin sen vuoksi, että siellä oli toisinaan yhtä käsittämätöntä hölynpölyä kuin minun „perinteellinen pyyni”.

Noin puolentoista tunnin kuluttua Leninin puhe saatiin kirjoitettua, ja me ryhdyimme kirjoittamaan hänen toista puhettaan, jonka hän oli pitänyt toukokuun 4 (17) päivänä Keskuskomitean toimintaselostuksen johdosta. Emme ehtineet sitä lopettaa. Iljitš katsahti kelloon ja sanoi:

— Tänään lopetetaan tähän. Minun on mentävä. Täytyy tavata toveri Litvinovia ja vielä erästä englantilaista toveria. Huomenna jatkamme. Aloitamme aamulla kello 8. Eikö niin?

Nousin poistuakseni, mutta koko olemukseni kysyi, tarvittiinko minun työtäni ja oliko siitä edes jotain hyötyä. Lenin näytti ymmärtäneen tilanteeni ja sanoi:

— Työtä teemme samassa järjestyksessä. Kirjoittakaa tekstiä puhtaaksi mikäli ehditte ja tuokaa mukanne. Jos sattuu epäselviä kohtia, kirjoittakaa ne ilman suurempaa järkeilyä. Niin on parempi. Alkuvaiheessa ei virheitä tarvitse pelätä, kunhan niitä ei vain pääsisi painoon.

— Onko minun otettava huomioon ne lauseet, jotka ovat sulkumerkeissä ja joita kirjoitan sisällön mukaan ja joita kirjoituksissani ei ole?

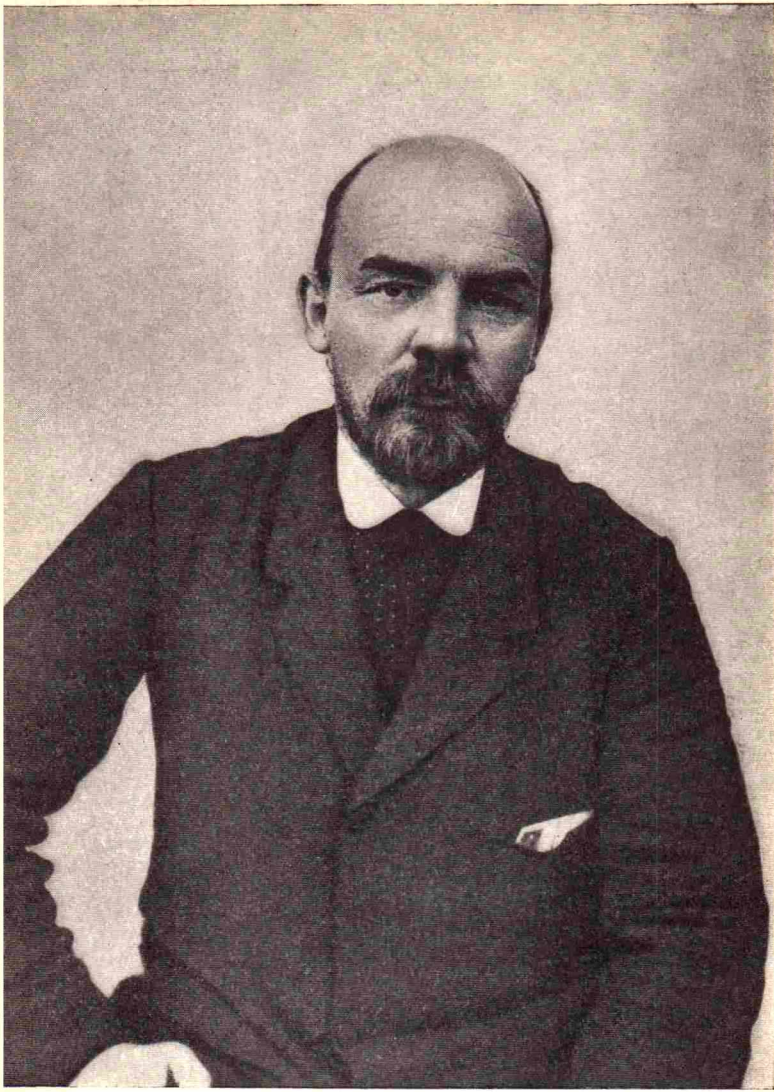
— Ehdottomasti.

— Jos sattuu sellaisia paikkoja, jotka voidaan tulkita eri tavoin, niin pitääkö kirjoittaa kaksi, kolme tai useampia selityksiä?

— Välttämättä.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 12. osa, s. 396.— *Toim.*

² Venäläisessä tekstissä on sanat „утка” (sorsa, ankkajätkä) ja „увертка” (tekosyy).— *Suom.*

V. I. Lenin.
Valokuva, 1914.

V. I. Lenin.
Valokuya, 1917.

Kun lähdin ensimmäisenä työpäivänämme pois Leninin luota, palautui tahtomattakin mieleeni se Iljitš, jonka me Nikolai Sapožkovin kanssa olimme mielikuvituksessa luoneet Moskovassa: ei kovin vanha, mutta ei nuorikaan, silmälasit silmillä ja ehdottomasti parrakas, ulkumuodoltaan Belinskiä, Željabovia sekä Dobroljubovia muistuttava. Äkkiä käsitin ja ymmärsin selvästi, ettei nykypäivien Iljitš ollut lainkaan sellainen arvokkaan näköinen henkilö, melkein vanhus, jollaiseksi hänet olin aikoinaan kuvitellut, ja tämä seikka tuntui täysin yllättävältä, pani minut suorastaan ihmettelemään.

Kirjallisuudessa tavataan paljon kuvauksia Leninin ulkomuodosta, ja jokainen tekijä, joka on hänestä kirjoittanut, on luonut taitonsa mukaisen kuvan hänen ulkomuodostaan, vartalostaan, kasvoistaan, käynnistään, eleistään jne. Mutta kaikki nuo kuvaukset Iljitšistä ovat melkeinpä poikkeuksetta vuodelta 1917 ja sitä seuraavilta vuosilta, mutta vuonna 1917 Iljitš oli 47-vuotias ja vuonna 1920 hän oli jo täyttänyt 50 vuotta. Mutta 1907 Iljitš oli vasta 37-vuotias — parhain ikä ihmisen elämässä. Kaiken työnsä hän teki siihen aikaan nuorekkaasti, nuorekkaan reippaasti ja vaivattomasti.

Niinpä järjeilemme saadaksemme selvän sekavasta tai epäonnistuneesti tulkitsemastani lauseesta. Työ pysähtyy. Iljitš nousee, menee ikkunan ääreen, luo hajamielisen katseen ikkunan alla olevalle pikku pihalle, etäisiin tehtaan savupiippuihin, sumuiseen ja savuavaan aamuiseen Lontooseen, sitten hän palaa pöydän luo, ottaa lyhyet muistiinpanonsa — puheittensa teesit ja sanoo varmalla äänellä, joka on ominaista vaikean ongelman ratkaiselle ihmiselle:

— Kuulkaahan, toveri Bogdan, se on ollut nähtävästi näin. Kirjoittakaal!

Ja hän sanelee minulle edustajakokouksessa esittämänsä lauseen, ja minä kirjoitan sen. Tulkitseen lauseen edeltäkäs in varustetulle paperiliuskalle ja annan sen Iljitšille. Hän ottaa ja liittää sen puhtaaksikirjoitettuun kappaleeseen merkiten numerolla tai kirjaimella, mihin paikkaan katkelma kuuluu. Toisinaan hän tekee samassa toimituskorjauksia.

— Noin! Ja nyt edelleen,— sanoo hän iloisesti.

Taikka näin:

— Ei, veliseni, tässä te olette osunut harhaan. Teemme siihen seuraavanlaisen korjauksen!

Ja hän tekee tekstiin korjauksia, sillä olin jättänyt kirjoitukseeni paljon vapaata paikkaa.

Kaiken sen hän teki siron taidokkaasti ja vaivattomasti, erikoisen välittömästi ja ilmeikkäästi, nimenomaan nuorekkaasti, kuten ainakin terve ja voimaa uhkuva ihminen.

* * *

Seuraavana päivänä koputin levottomana Leninin asunnon oveen. Hän aukaisi taaskin itse. Söimme aamiaisen. Sitten menimme Iljitšin huoneeseen, ja hän antoi minulle ensimmäisen edustajakokouksessa pitämänsä puheen, joka oli täysin painokunnossa. Sen lukemisessa ei tuntunut olevan mitään vaikeuksia: jokainen tuntee hyvin Iljitšin täsmällisen, selvän ja helppotajuisen käsialan.

Työskentelimme samassa järjestyksessä kuin edellisenäkin päivänä.

Palattuani asuntooni ryhdyin heti tutkimaan puhetta, jonka olin saanut. Ihmeekseni huomasin, että Vladimir Iljitš oli noudattanut tunnontarkasti ja pikkuseikkoja myöten pikakirjoituksen tekstiä ja kirjoittanut edustajakokouksessa pitämänsä puheen sellaisena kuin hän oli sen puhunut eikä tehnyt uutta puhetta pikakirjoitustekstin mukaan, kuten tekivät monet menševikit — Dan, Martov, Trotski: he käyttivät hyväkseen pitämänsä puhetta vain aiheena uudelle artikkelille ja panivat siihen paljon sellaista, josta ei oltu sivumennenkään mainittu edustajakokouksessa pidetyssä puheessa.

Ehkä kolmantena työpäivänämme, en nyt tarkalleen muista, kysyin V. I. Leniniltä, miksi hän noudatti niin tiukasti nimenomaan edustajakokouksessa pidetyn puheen tekstiä. „Onko se tarpeen?” — kysyin. Vladimir Iljitš sanoi siihen leikkillisesti jotain sellaista, ettei pidä antautua mielikuvituksen valtaan, vaan on pantava paperille rehellisesti se, mitä edustajakokouksessa puhuttiin. Tätä sääntöä hän noudatti loppuun saakka äärimmäisen tarkasti.

Eräänä päivänä annoin Iljitšille katkelman Danin puheesta, jonka olin pikakirjoittanut, ja saman katkelman Danin kirjoituksen mukaan. Viimeksi mainittu ei ollut ainoastaan virheellisesti kirjoitettu puheen teksti, vaan sen suoraa vääristelyä, ja todistapas sitten, ettei hän ollut niin puhunut. Luulin Leninin sanovan sitä puijaukseksi, mutta hän vain sanoi:

— Kas niin. Siinä on esimerkki, miten ei saa kirjoittaa edustajakokouksessa pitämiään puheita.

Kerran meille sattui pieni „selkkaus”. Puhuessaan Bulyginin duumasta hän nimitti sitä „худое учреждение” (huono laitos)¹. Aloin inttää vastaan, esitin monta esimerkkiä siitä, ettei sellainen sanonta ole... „kirjakieltä”. Voidaan sanoa, todistelin minä, „плохое учреждение”, „никчёмное учреждение”, „никудышное учреждение”, jne, mutta ei saa sanoa „худое учреждение”. Kaiken tämän esitin keskustelukumppanilleni erikoisen naiivisti.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 12. osa, s. 415.— Toim.

Miten kieleni kääntyikin sanomaan mokomaa! Vladimir Iljitš kuunteli minua rauhallisesti ja sanoi epämääräisesti:

— Niin, ehkäpä,— sitten hän naurahti ja jatkoi tyynesti, mutta peräänantamattomasti:

— Mutta jättäkää kuitenkin se „худое учреждение”.

Siihen se „selkkaus” päättyi. Myöhemmin huomasin, että tietysti kaikki venäjän kielen sanakirjat todistivat Vladimir Iljitšin olleen oikeassa eikä minun. Huomioin vain alueellisen kielenkäytön: meillä Smolenskin alueella ei sanottaisi „худое учреждение”.

Työskennellessäni vasta huomasin, miten vaikeaa oli tulkita Leninin puheita. Vladimir Iljitšin lauseiden mitä moninaisimmat ajatusvivahteet saattoivat pulmalliseen tilanteeseen, haittasi myös se, että korostamalla eri sanoja hän tähdensi puheen ajatuksen sisältöä, eri lauseet ja sanat olivat usein lainausmerkeissä (pilkallisessa mielessä tai lainauksessa), tavattoman rikas ja tähän asti vielä tutkimaton sanasto, tavanomainen voimakas kielenkäyttö, leikkittely äännesoinnuilla ja eri sanojen johtamisella samasta kannasta — kaikki tämä vaikeutti työtäni. Sekä pikakirjoitusmerkinnöissä että puhtaaksikirjoituksessa olisin halunnut esittää sekä Leninin puheen alkuperäisen ajatussisällön että säilyttää koskemattomina myös niiden puheiden herkimmät ajatusvivahteet. Täytyi hyvin paljon vaivata päätä sillä, miten pitäisi tulkita jokin pikakirjoitusmerkki. Muistaakseni kolmantena päivänä sain kauan hioa älynystyröitäni Iljitšin erään sanan vuoksi, jonka voi tulkita eri tavalla: „вызволить”, „выводить”, „вытаскивать”, „выискивать”. Kun esitin Iljitšille kaikki nämä vaihtoehdot, huudahti hän minulle nauraen:

— Mutta sehän on „vapauttaa” !!

* * *

Kolmantena tai neljäntenä työpäivänämme aamiaista syödessä Vladimir Iljitš sanoi:

— Teidän koukeroitanne nimitettiin Roomassa todellakin „Tiron kirjoitusmerkeiksi”.

— Mistä te sen saitte tietää? — kysyin yksinkertaisuudessaani.

— Minulle selitettiin se tšekäläisessä kirjastossa.

Keskustelimme Brittiläisen museon kirjastosta ja yleensä kirjastokysymyksestä. Lenin sanoi:

— Lontoossa ollessani työskentelen aina kirjastossa. Mainio laitos, heiltä voi paljon ottaa oppia. Erikoista on tuo erinomainen kyselyosasto. Hyvin nopeasti teille sanotaan, mistä kirjoista löytyy teitä kiinnostava aineisto, koskipa kysymyksenne mitä

¹ Venäläisessä tekstissä „высвободить”. — *Suom.*

tahansa. Lontoon kirjastossa on erittäin miellyttävää ja mukavaa työskennellä. Käyttekö Rumjantsevin kirjastossa Moskovassa?

— Olen käynyt.

— Muistattehan, että siellä lukijat istuvat yhteisen pöydän ääressä, se on epämukavaa ja häiritsee. Täällä on jokaisella lukijalla oma paikkansa, jossa voi asettaa mielensä mukaan kaikki tilatut kirjat, muistiinpanot, huomautukset jne. Tilaamanne kirjat saatte melkein heti. Niin, Englannin porvaristo ei säästä rahoja kirjastoasiassa. Eikä pidäkään säästää! Meidän Gutškovimme myöntävät tähän tarkoitukseen vain vähäisiä ropoja. Sitten he kehuskelevat: „Kulttuuri! Kulttuuri! Olemme lohkaisseet kansalliselle kirjastolle tuhat ruplaa”.

— Täällä on kaikesti kirjoja vain englannin kielellä ja ehkäpä vielä ranskan ja saksan kielellä, mutta ei suinkaan venäjän kielellä? — kysyin minä.

— Siinäpä se onkin, että täällä on mitä monipuolisin venäläisen kirjallisuuden osasto. Ja erikoiset työntekijät seuraavat venäläisen kirjallisuuden uutuuksia ja valikoivat niitä. Tilaatte vain, kyllä saatte kirjan. Erikoisen täydellinen on talousalan osasto. Hehän ovat kauppiaita, heidän on käytävä kauppaa Venäjän kanssa ja on se tunnettava... Sain eilen sieltä venäjänkielisiä kirjoja, joita ei ole Pietarissa eikä Moskovassa.

— Miten se on mahdollista?

— Ne on julkaistu Venäjällä, mutta sen jälkeen takavarikoitu, siis meidän kirjastoissa niitä ei löydy. Yksikään kirjasto ei saa niitä vaihtamalla. Englantilaisiapa ei kiinnosta, miten painotuotteiden päähallinnossa olevat Stolypinin apurit suhtautuvat eri kirjoihin. Sanon suoraan, että lähiaikoina tarvitsemieni erikielisten kirjojen suhteen ei löydy sen parempaa työpaikkaa kuin on Brittiläisen museon kirjasto. Siellä sattuu harvemmin puuttumaan jokin kirja kuin muualla.

— Entä Pariisin kansallinen kirjasto, eikö siellä ole yhtä hyvää valikoimaa venäjänkielistä kirjallisuutta? — kysyin minä.

— On kyllä, mutta ei siinä määrin. Se on kovasti jäänyt jälkeen Brittiläisen museon kirjastosta. Berliinin ja Wienin kirjastot ovat vieläkin köyhempiä. Olisi hyvä, kun saisi täällä työskennellä vuoden päivät...

— Onko se sitten niin mahdotonta?

— Lähi kuukausina ja vuosinakin se on mahdotonta, kerrassaan mahdotonta! — lopetti Vladimir Iljitš.

* * *

Työmme kesti viisi päivää. Siinä ajassa Vladimir Iljitš muokkasi kaikkiaan noin kahden tekijäarkin kokoisen aineiston,— hänen esiintymisensä edustajakokouksessa tekivät painetussa

asussa yhteensä sellaisen määrän. Aikamoinen määrä. Kuinka paljon aikaa minä häneltä vein! Joka päivä kolme tuntia, ja porvarillisiin puolueisiin suhtautumisesta pidetyn selostuksen¹ kirjoittamiseen meni viisi tuntia.

Kun ottaa huomioon, että Iljitš työskenteli vielä joka päivä monta tuntia kirjastossa, ja sen lisäksi hänellä oli vielä muita asioita, niin on sanottava, että hän teki työtä melkein yhtä jännittyneesti kuin edustajakokouksen aikanakin. Mutta hän ei kertaakaan lannistunut eikä väsynyt, ja hänen päänsä teki työtä erinomaisen selvästi.

Erään kerran hän kiitti työtäni. Se tapahtui silloin, kun saimme tulkituksi tekstin, jossa oli selostus suhtautumisesta porvarillisiin puolueisiin.

— Tämä on onnistunut melko hyvin, toveri Bogdan,— sanoi hän, ja se oli minulle parhain palkinto.

Sen selostuksen kirjoittaminen onnistui parhaiten siksi, että selostus oli edustajakokouksen kahdennessakymmennessä toisessa istunnossa: olin siihen mennessä harjaantunut pikakirjoituksessa ja kirjoitin jo luullakseni noin sata sanaa minuutissa.

...Ja niin päästiin loppuun. Matkustin Pariisiin, jossa minua jo odotti pöytäkirjavalioikunta. Tehtävänäni oli toistaiseksi toimittaa onnellisesti Pariisiin painava matkalaukku, jossa olivat edustajakokouksen pöytäkirjat. Rauhoituin vasta sitten, kun kallisarvoinen laukku oli minulla Pariisin hotellihuoneessa. Aukaisin tahallani matkalaukun, jotta sattumalta tuleva varas näkisi heti, ettei käsikirjoituksista olisi hänelle mitään hyötyä.

Pöytäkirjojen toimittamiseen kului aikaa yli kolmen kuukauden. Koko työn ohjauksen varsinkin sen kirjallinen puoli, kuului tosiasiallisesti kokonaan minulle. Minulla oli myös kirjeyhteys Keskuskomiteaan, joka oli siihen aikaan Suomessa. Mainittavia erimielisyyksiä ei valiokunnan työssä syntynyt. Meillä oli vankka bolševistinen enemmistö, ja kaksi menševikkiä käyttäytyi nuhteettomasti.

Noin viisitoista vuotta sitten Marx—Engels—Lenin Instituutissa heräsi kysymys, miksi V. I. Leninin VSDTP:n V (Lontoo) edustajakokouksessa pitämien puheiden alkuperäisissä kappaleissa, jotka ovat säilyneet, on jonkun käsialalla tehty korjauksia, jotka ovat myös näiden puheiden lopullisessa tekstissä. Osoitettiin, että monissa tapauksissa on Vladimir Iljitšin puheisiin tehty lisäyksiä minun käsialallani. Miten se on mahdollista? Lontoossa työskentelymme aikana sattui miin, että tein V. I. Leninin neuvosta korjauksia ja lisäyksiä hänen puheisiinsa. Kerrankin oli tapaus, jolloin en saanut pikakirjoituksestani selville kokonaista lausetta eikä hänkään sitä muistanut. Mutta sitten toisena tai

* ¹ Ks. V. I. Lenin, Teokset, 12. osa, ss. 410—421.— Toim.

kolmantena päivänä sain osan lauseesta selville ja sanoin siitä Vladimir Iljitšille. Hänen puheensa teksti oli jo minulla, ja hän toimitti heti lauseen ja käski sen kirjoittaa hänen puheeseensa. Erillisiä sanoja lisäsin tai korjailin myöskin hänen neuvonsa mukaan.

Mutta hänen puheissaan on myöskin korjauksia, joita ei ole tehty minun käsialallani, vaan luultavasti puolueen Keskuskomitean toimesta sen jälkeen, kun olin antanut pöytäkirjat pois. Esimerkiksi nimi „Prokopovitš” on viisi kertaa vaihdettu „N” kirjaimen varmaankin konspiraatiotarkoituksessa. Pöytäkirjat onnistuttiin julkaisemaan vasta vuonna 1909 Pariisissa.

Palattuani Moskovaan jouduin pian kiinni. Minut karkotettiin Siperiaan, ja Tjumenin vankilaan tuli aineisto, jossa minua syytettiin aseellisen vastarinnan osoittamisesta valtaelimille Jaroslavlissa vuonna 1905. Istuin Tjumenin siirtovankilassa melkein kaksi vuotta. Keskuskomitean jäseneltä Makarilta (V. P. Noginilta), jota kuljetettiin karkotusvankeuteen vankilan kautta, sain tietää, että Suomessa sattuneiden vangitsemisien aikana Lontoon edustajakokouksen pöytäkirjat olivat joutuneet takavarikkoon. Kirjoitin siitä Rosa Luxemburgille Berliiniin (tietenkin sovinnasta kieltä käyttäen). Pyysin häntä sanomaan terveisiä „Vanhukselle” (V. I. Leninille). Hän ymmärsi minua hyvin, otti asiasta selvän ja lähetti minulle postikortin, jossa kirjoitti „Teidän piirrosluonnoksenne on löydetty”. V. I. Leninistä hän kirjoitti: „Vanhukselle sanon terveisenne. Hän käyskelee perheineen Pariisissa, mutta istuessa ei vain saada sopua aikaan”. Käsitin, että Iljitš ja puolueen Keskuskomitea olivat Pariisissa ja että yhteistyö Keskuskomiteassa menševikkien kanssa ei sujunut.

